

5. Йогансен М. Про творчість Ю. Смолича (спроба характеристики) / Майк Йогансен // Критика. — 1929. — № 12. — С. 51—55.
6. Ніковський А. Про «Місто» В. Підмогильного / А. Ніковський // Життя й революція. — 1928. — № 10. — С. 105—109.
7. Меженко Ю. Творчість М. Хвильового / Ю. Меженко // Шляхи мистецтва. — 1923. — Ч. 5. — С. 56—60.
8. Мельник В. На перехресті міста і села (Роман В. Підмогильного «Місто» у критиці 20-х років) – 20-ті роки: літературні дискусії, полеміки: збірник / за ред. В. Дончика. — К. : Дніпро, 1991. — С. 242—246.

LIUBOV ROMANIUK

Mykolaiv

IDEOLOGICAL AND AESTHETIC GUIDELINES OF UKRAINIAN LITERATURE OF THE 20s OF THE XX CENTURY

The ways of formation and development of Ukrainian literature of the 20s of the XX century from the viewpoint of literary criticism are investigated in the article.

Key words: literature, criticism, stylistic trends.

ЛЮБОВЬ РОМАНИУК

г. Николаев

ИДЕЙНО-ЭСТЕТИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ УКРАИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ 20-х ГОДОВ XX ВЕКА

В статье рассматриваются пути формирования и развития украинской литературы 20-х годов XX века с позиций литературной критики.

Ключевые слова: литература, критика, стилевые течения.

Стаття надійшла до редколегії 02.03.2016

УДК 821.161.04.09

ОКСАНА САВЕНКО

м. Житомир

bpv1953.ukr.net

ВЕЛИКОДНІ АЛЮЗІЇ У ПРОПОВІДЯХ КИРИЛА ТУРОВСЬКОГО

У статті розглянуто великодні проповіді давньоукраїнського проповідника XII ст. Кирила Туровського. З'ясовано, що у своїх гоміліях він покладався на новозавітну традицію у зображенні Воскресіння Христового, а також використовував апокрифічні легенди.

Ключові слова: Великдень, проповідь, Євангеліє, алюзія, перифраз.

Жанр проповіді виник в українській літературі після запровадження християнства на Русі, внаслідок чого з'явилася потреба у пропаганді нового віровчення. Проповідницьке слово покликане було наставляти новонавернених до християнської віри «на путь праведну», боротися з «гріхом», сприяти релігійному вихованню, відтак воно пронизане моральним дидактизмом і тлумаченням основних

християнських заповідей. На початковій стадії у розвитку цього жанру важливим чинником християнської просвіти й утвердження релігійної догматики було звернення до ключових подій у житті засновника віровчення Ісуса Христа – його появи на світ та смерті й воскресіння.

Найбільшу увагу Кирила Туровського (бл. 1130–1182) привернув великодній цикл

подій, зображених у канонічних євангеліях. Його перу належить декілька проповідей, приурочених Великодню – «Святого Кирила мниха Слово о сънятии тѣла Христова с креста и о мироносицах, от сказанія евангельскаго, и похвала Иосифу в недѣлю третью по Пасцѣ», «Слово Кюрила недостойнаго мниха на святую паску во свѣтоносный день воскресенія Христова от пророческих сказань», «В недѣлю цвѣтную о сказании евангельстѣм святого Кирила».

«Слово в недѣлю по Великодні» – проповідь урочиста, якій притаманний не лише високий стиль, а й густа образність, що проявляється передусім у містких метафорах, символах та алегоріях. Загальна образна структура постає в художньому паралелізмі: Великдень (Воскресіння) – Весна. Кожен із ключових компонентів розгортається у низці образних варіацій, домінантою яких є прославлення воскресіння Ісуса Христа як воскресіння духовного буття на Русі: «Ныня солнце красуясь к высотѣмъ всходитъ и радуясь землю огрѣваетъ, възиде бо нам от гроба праведное солнце Христос и вся вѣрующая ему спасаютъ» [2, 278].

На початку проповіді алегорія весняного відродження стосується запровадження християнства на руських землях: з одного боку, похмура пора «язичеського кумирслуженія», «зима гріхозна», а з іншого – «благорозумія», «Христова віра», «апостольське вчення». Вловлюється і ремінісценція із «Слова про Закон та Благодать» митрополита Іларіона, коли йдеться про те, що «давній закон із суботами його і пророками» поступається «закону Христа», як місяць поступається «більшому світилу». У середині проповіді ця думка набуває форми чіткої антитези, значення якої не стільки художнє, скільки ідеологічне: «Днесь ветхая конецъ пріяша, и се быша вся нова, възскресенія ради».

У проповіді Кирило Туровський вдається до пейзажних замальовок, що є досить рідкісним явищем для богословської літератури, але це можна розцінювати як вплив автохтонної народно-обрядової поезії, зокрема веснянок: «Днесь весна красується, оживляючи земное естество; бурний вѣтри, тихо повѣвающе, плоды гобъзуютъ и земля сѣмена питающе зеленую траву ражаетъ» [2, 278]. Проте ці

пейзажі не мають у творі самостійного характеру, а є лише складовою частиною цілісного образу. Друга частина художнього паралелізму – ось такі «роз'яснювальні» образи: «Весна убо красная вѣра естъ Христова», «бурний же вѣтри грѣхотвореній помысли, иже покаянїемъ претворшеся на добродѣтель душеполезныя плоды гобъзуютъ: земля же естества нашего, акы сѣмя слово божїе прїимши, и страхомъ его присно болящи, дух спасенія ражаетъ»; «Бѣхом бо преже акы древа дубравная, не имуще плода, ныняже присадися Христова вѣра в нашемъ невѣрїи, и уже держащеся корене Іосѣва, яко цвѣты добродѣтели пушающе, райскаго пакубытїа о Христѣ ожидають» [2, 280]. Алегоричний смисл з відповідною символічною образністю мають такі рядки: «Ныня новоражаемїи агньци, быстро путь беруще, скачють, и скоро к матеремъ възвращающеся веселятся, да и пастыри свиряюще веселїемъ Христа хвалятъ». Автор не подає слухачеві завдання чи спонуку розгадати суть алегорії, символів, а сам їх розтлумачує: «Агнеца, глаголю, кроткыя от языкъ люди, а унца кумирслужителя невѣрныхъ стран, иже Христовомъ вѣчеловѣченіемъ и апостольскимъ ученїемъ и чюдесы, скоро по законъ емъшеся, к святѣи церкви възвратившеся, млеко ученїа ссутъ» [2, 280].

Кирило Туровський підкреслює, що воскресіння можливим стало завдяки «ратаямъ слова», котрі, як справжні землероби, «крестное рало в мысленыхъ браздахъ погружающе, и бразду покаанїа почертающе, сѣмя духовное въсыпающе, надежами будущихъ благъ веселятся».

До «ратаїв слова» проповідник передусім відносить ченців, вдаючись до традиційного у народній словесності образу – трудолюбивої бджоли. Цей образ, як і у фольклорі, символізує мудрість: «Ныня мнишьскаго образа трудолюбивая бчела, свою мудрость показаючи, вся удивляетъ». А «мудрість» полягає, на думку Туровського, у тому, що ченці, «в пустыняхъ самокѣрміемъ живущє», на «квітахъ» (можна це розшифрувати як «книги», «Святе Письмо», «богословські твори») «медвенная соты створяютъ». Тим самим автор тут започатковує апологію чернецтва Русі.

Так само із захопленням він мовить про церковний спів, називаючи хори «доброгосими птицями». Тема співу завершується

урочистим побажанням кожному: «свою каяждо поющи пїснь, славить бога гласы немольчными...», перегукуючись із прадавньою українськокою традицією весняного співу як вираження піднесеного весняним відродженням духу.

У «Слові на Святу Пасху» Кирило Туровський, прославляючи Воскресіння Христове, створює алюзію на останній земний час Ісуса, викладений в апокрифічних євангеліях: «Нынѣ сугубая радость всѣмъ христіанамъ и веселіе міру неизреченное ради наступившаго праздника, вмѣсто скорби прежде бывшаго таинства. Какая же была скорбь предшествовавшего таинства? Предъ вчерашнимъ днемъ Господь нашъ Іисусъ Христосъ, какъ чловѣкъ, былъ распинаемъ, а какъ Богъ помрачилъ солнце и преложилъ луну въ кровь, и тьма была по всей землѣ; какъ чловѣкъ, возопивъ, испустилъ духъ, а какъ Богъ потрясъ землю и распались камни; какъ чловѣкъ былъ прободенъ въ ребра, а какъ Богъ раздралъ пополамъ завѣсу древняго закона! Какъ агнецъ изліялъ свою кровь вмѣсто агнцевъ, закалаемыхъ въ пустынь для жертвы, и принесъ собою жертву Богу Отцу за спасеніе всего міра; какъ чловѣкъ былъ положенъ во гробѣ, а какъ Богъ освятилъ олтарь церкви изъ язычниковъ» [6, 7].

У цьому фрагменті опорними образами алюзії є «розп'яття на хресті», «померкле сонце», «тьма на всій землі», «потрясіння землі», «кров Христа», «розідрана надвоє завіса» (ці образи наявні в кожному з євангелій), а сама алюзія побудована на художньому паралелізмі: Христос як людина і Христос як Бог.

Тему сходження Ісуса у пекло Туровський запозичив з апокрифів, однак ця уявна картина має прозорий ідеологічний зміст: «Сошелъ самъ Господь въ адъ и попралъ бѣсовское царство крестомъ и умертвилъ смерть, и сѣдящіе во тмѣ увидѣли свѣтъ, и связанные нищетою и желѣзомъ освобождены; Онъ восхитилъ сокровища ада и нынѣ вышелъ изъ него въ силѣ Божіей и въ славѣ святыхъ ангеловъ. Порабощенныя души чловѣческія освобождены и вводятся въ рай, прославляя имя Христово» [6, 8].

Очевидно, що в проповіді це є ключовим моментом, оскільки Туровський прагнув на-

голосити на жертвовному подвигіві Христа, на його місії Спасителя, відтак актуалізував події тичолітньої давності таким чином, щоб наблизити їх до своїх сучасників, змусити їх ніби знову пережити ту трагічно-оптимістичну подію. Проповідник підносить значення свята Воскресіння, закликаючи причаститися «тілом Христа» як джерелом вічності, називає цей день великим і значущим для кожного християнина: «Христіане, съ вѣрою вкушающіе сіе тѣло, освящаются и получаютъ жизнь вѣчную. И такъ, братіе, вкусимъ, сего животворящаго брашна и съ любовію обლობызаемъ другъ друга, взаимно отъ всего сердца прощая прегрѣшенія. – Воскресеніе Христово называется великимъ днемъ. Поистинѣ великъ день сей не потому, чтобы онъ имѣлъ больше часовъ, но ради великихъ чудесъ, совершенныхъ Спасителемъ Іисусомъ Христомъ. Нынѣ ангелы съ людьми ликуютъ, и люди освящаются Господомъ, приємля Духа Святаго» [6, 10].

Можна припустити, що визначення Туровського «великий день» увійшло як у церковну, так і в народну традицію називати це свято Великоднем.

У цій проповіді чимало художніх паралелізмів – улюбленого прийому у проповідницьких текстах Туровського. Зокрема, він у двох смислових площинах мовить про Пасху: «Называется пасхою ради закланыхъ Моисеемъ въ Египтѣ агнцевъ, кровью которыхъ помазавши дверныя перекладыны и косяки домовъ, израильтяне избѣгли смерти отъ ангеловъ, убивающихъ египтянъ. Такое же значеніе имѣетъ и настоящая (новозавѣтная) пасха: нынѣ закланъ былъ священниками агнецъ Божій Іисусъ Христосъ за спасеніе всего міра и всероднаго прародителя Адама извелъ изъ ада; потому что Онъ не ради однихъ праведниковъ сходилъ на землю, но ради всего міра, падшаго чрезъ преступленія; Онъ взялъ на себя грѣхи всѣхъ людей и вознесъ ихъ на крестъ» [6, 9].

Віра Сулима звернула увагу на особливості хронотопу у цій та іншій проповідях Кирила Туровського, де «відбито християнське розуміння земної історії: історії профанного земного часу, який починається від сотворіння світу, від гріхопадіння Адама. З'ява на землі Ісуса Христа стає кардинально новою віхою в

розвитку людства. Христос зупиняє плин профанного часу, він постає вісником світу сакрального, вічного. Для автора цих проповідей сакральні події, які відзначені в церковному календарі, існують у вічному світі і тривають у світі дочасному, а святкове богослужіння відновлює містичний зв'язок із подіями священної євангельської історії, які відбуваються тут і тепер» [5, 417]. Тому не випадково автор мислить давні події як сьгоднішні, досягаючи ефекту присутності історії у свідомості сучасної йому людини: «Днесъ Христос от Вифанья в Єрусалим входить», «Предъ вчерашнимъ днемъ Господь нашъ Исусъ Христосъ, какъ человекъ, былъ распинаемъ» тощо.

У проповіді «Кирила мниха о человекъстѣ души и о телеси, и о преступлении Божия заповѣди, и о воскресении телесе человекъ, и о будущемъ судѣ, и о муцѣ» порушена традиційна для християнства тема душі і тіла, але й тут натрапляємо на алюзію Воскресіння Христа. Ця алюзія постає із роздумів проповідника над людською гріховністю: Адам согрішив тому, що спокусилося тіло його на заборонений плід, внаслідок цього він втягнув усе людство у пекло. Однак Туровський закликає: «Вѣруйте же в правду въскресению человекскихъ телес»; хоч люди смертні, але «вижь всѣхъ человекъ телесемъ въскреснуть» [3, 306]. Мотив воскресіння виводиться із того, що воскрес Христос, «смертію смерть подолавши». Проповідник узагальнює свої роздуми сподіванням на оновлення усієї землі і воскресіння всіх померлих: «Єгда же придетъ оновити землю и въскресити все умершая, яко же сам Бог прежде глаголя, тогда «вси суци в гробѣхъ услышатъ гласъ Сына Божия и оживуть (...) Тогда бо души наши в телеса вниидуть и примуть въздавание каждо по своимъ дѣломъ» [3, 8].

Найбільш наближеною до євангельських текстів є проповідь Кирила Туровського «Слово про зняття тіла Христового з хреста». Водночас цей твір умістив чимало апокрифічних фрагментів, які покликані були ширше розтлумачити євангельський сюжет, надати йому необхідного ідеологічного спрямування та релігійної екзальтації.

В основі проповіді – євангельський текст про похорон Ісуса Христа. Тоді там були жінки-мироносиці та «муж багатий з Ариметеї»

Йосип, який випросив у Пілата тіло Ісуса, щоб поховати: «І взяв Йосип Ісусове тіло, обгорнув його плащаницею чистою, і поклав його у гробі новому своїм, що був висік у скелі. До дверей гробових привалив він невеликого каменя та й відійшов» (Матвій, 27:59-60).

Туровський не раз цитує у проповіді авторів канонічних євангелій: «яко же глаголет Матфѣи», «о тѣхъ Лука написалъ», «тѣмъ же Иоан рече», «Марко же о всѣхъ повѣдаеть мироносцахъ». Проте широко залучає до проповіді апокрифічний матеріал, забарвлюючи його авторською інтерпретацією. Євангельські сюжетні лементи, які передаються майже дослівно, служать своєрідним змістовим каркасом у проповіді, а простір між ними заповнюється емоційними монологами та драматичними діалогами.

На початку проповіді Туровський, зазначивши, що біля померлого на хресті Ісуса була тільки його мати Марія, моделює «плач Богородиці», який відомий лише з апокрифів. Видно, у перші десятиліття впровадження християнства на Русі у місцевих проповідників не було певного упередження щодо апокрифів: вони поклалися на них у компонуванні своїх проповідей, знаходячи в апокрифах необхідний для них матеріал, зокрема такий, який би мав найбільший емоційний вплив на слухачів. Монолог Богородиці коло хреста якраз і володіє такою властивістю.

Для того, щоб пересвідчитися у цьому, порівняймо фрагменти із проповіді Туровського з відповідним фрагментами із апокрифічного «плачу Богородиці».

Туровський: «Увы мнѣ, сыне! Не повиньнь сы поруганъ бысть и на крестѣ смерти въкуси. Како ты тѣрниемъ вѣнчаша, и зълчи с оцтом напоиша, и еще и пречистая ти ребра копиемъ прободиша! Ужаснуса небо и земля трепещеть, иудѣиска не тѣрпяше дерзновения; солнце помърче и камене распадется, жидовское окаменение являюще. Вижу ты, милое мое чадо, на крестѣ: нага висяща, бездушна, безрачна, не имуща видѣния, ни доброты, и горько уязвляюся душею. И хотѣла быхъ с тобою умрети – не терплю бо бездушна тебе зрѣти. Радость мнѣ отселѣ никако же прикоснется – свѣт бо мой и надежда и живот, сын и Бог, на древѣ угасе. Кде ми, чадо,

благовѣствование, еже ми древле Гаврилъ глаголаше: “Радуйся, обрадованная, с тобою Господь!” – цесаря ты и сына вышняго нарицающая, Спаса миру и животворца всѣмъ, и грѣхомъ потребителя! Ныня моего чаяния, радости же и веселия, сына и Бога лишена быхъ. Увы мнѣ!...» [4, 310–312].

Апокриф: «О сыну мой прелюбезнѣйшій, сладкій мой свѣте! Увы мнѣ, где нынѣ благовѣщенная ми радость от Гаврила, яко царя ты проповѣда и Сына Божія! И нынѣ ты вижду внезапну мертва и нага, зраненнаго без милости, не на престолѣ царскомъ Давида отца моего, а на крестѣ сромотномъ висяща посредѣ двохъ разбойниковъ (...) Яко царь ваш и содѣтель паде в брани и подялъ многіе рани през невѣрніе погани. Вся плоть его безгрѣшная без милости израненна, а риза его невидимого божества вся кровію скропленна. Увы мнѣ, жалость то от вѣка неслыханная, и души моей в горести не оплаканная...» [1, 247–248].

Крім того, що у цих фрагментах наявні відповідний пафос, ритміка голосін, спрямованість мовлення на той самий об'єкт, символіка однакової семантики, алюзії на євангельський текст, емоційні звертання, є тут і прямі текстуальні збіги, що може свідчити: «плач Бородиці» в його апокрифічному варіанті був відомий ще за часів Русі, принаймні вже у XII ст., коли створено проповідь Туровського. Автор, як бачимо, покладався не лише на текст канонічних євангелій, а й довіряв апокрифам, добирав з них виразні художні образи, проникливі пасажі, стильовий колорит. В обох фрагментах зосереджена увага на внутрішньому стані Богородиці, яка оплакує свого Сина. Наведені тексти – не звичайний переказ, а саме алюзійний принцип компонування емоційного мовлення, внаслідок чого постає зовсім новий текст.

За проповіддю Туровського, саме Марія попросила Йосипа з Ариматеї звернутися до Пілата, аби той дозволив зняти тіло Ісуса з хреста (у євангеліях повідомляється, що це була ініціатива самого Йосипа). Після цього у проповіді змодельовано розмову Йосипа з Пілатом (цього також немає у євангеліях). Йосип укладає у своє звернення не лише прохання, а й оцінку подвигу Ісуса, котрий «за весь мир умрети», цитати з книги Єремії, із

Псалтиря, із пророцтв Ісайї і Давида. Звернення наповнене важливими фразами, сказаними різними біблійними персонажами: «Пастуси посмрадиша виноград мой» (Єремія), «Помислиша – и прѣльстишася, ослѣпи бо я злоба их» (Соломон), «Аз есмь живот и истина» (Христос), «Се дѣвица зачнетъ в чреві и родить сына, ему имя: С нами Бог [Еммануїл]» (Ісайя), «Пригвоздиша руцѣ мои и нози мои и вся кости моя ищѣтоша» (Давид), «Яко овча на заколение веденъ бысть» (Ісайя) та ін. Всі ці висловлювання так чи інакше стосуються Ісуса Христа. «Дажь ми тѣло съняти с креста – каже Йосип – хоцю бо его в своемъ положить гробѣ. Уже бо вся о немъ испълнишася пророчества: съ бо наша болѣзни понесе и за ны пострада» [4, 314–316].

Пілат, вислухавши цей великий за обсягом, скомбінований проповідником з різних джерел монолог, здивувався і, запитавши у сотника, чи помер уже розп'ятий Ісус, дозволив Йосипові зняти тіло Христа на поховання. Йосип купив плащаницю, як сказано у Євангелії від Марка, зняв тіло Ісусове з хреста й огорнув його нею. На допомогу йому прийшов Никодим, про якого йдеться у Євангелії від Іоанна. На відміну від євангелій, Йосип проголошує над тілом Христа промову, сповнену релігійним пафосом: «Солнце незаходяй, Христе, творче всѣх и тваремъ Господи! Како пречистѣмъ прикоснуса тѣлѣ твоємъ, неприкосновѣнну ти суццю небеснымъ силамъ, служащимъ ти страшно? Кацѣми же плащаницами обию ты, повивающаго мѣглою землю и небо облакы покрывающаго? Или какы воня възлѣю на твое святое тѣло, ему же дары съ вонями пѣрстыи принесѣше цесари, яко богу кланяхуся, преобразующее твое за весь миръ кумѣрщвение?..» [4, 316].

Ця промова – творчість проповідника, який почерпнув деякі образи та символи із Євангелія і надав своєму тексту значущого і водночас трагічного звучання, сповнив його людськими емоціями, закінчивши монолог традиційною фразою: «Святый Боже, святый крѣпкій, святый бесмѣртне, помилуй нас!».

Після цього проповідник дослівно передає текст євангеліста Луки: «И положиша и въ гробѣ, и привалиша камень великъ къ дверемъ гробу. Марія же Магдалина и Марія Ияковля

зряста, кде полагаху» («Поклали Його в гробі. І каменя привалили до могильних дверей. Марія ж Магдалина й Марія, мати Йосієва, дивилися, де ховали Його. – Лука, 15:46-47).

Сцена з мирноносцями відтворена Туровським без художніх домислів, а скомбінована із євангельських цитат і майже дослівних переказів із Матвія, Луки, Іоанна, Марка, на яких і посилається автор. А коли цитатія закінчується, проповідник бере ініціативу у свої руки і викладає уявним слухачам власні роздуми про вікопомний подвиг Ісуса Христа: «Вам хоцю тайны повѣдати Божия челоуколюбия, яже за Адама въ тлю падша пострада; того ради с небесе сниде и въплѣтивься бысть челоукъ, да истълѣвъшаго обновить и на небеса възведеть (...) [Адам] простер руцѣ къ древу възбраньному, смертьное утрѣже ядро, и быв раб грѣху, съниде от едема в адъ; Христос же, на крестѣ простер, осужения грѣховнаго и от смерти челоуки свободы» [4, 318].

Як бачимо, Туровський вибудовує в останніх рядках наведеного фрагмента художній паралелізм, за допомогою якого увиразнює подвиг Ісуса, надає йому необхідної для віри християн значущості. З одного боку, Адам *простяг руки до заборонено дерева* і став «рабом гріха», а з другого – Христос *простяг руки на хресті*, щоб звільнити усіх від рабства гріха. Подальший текст проповіді зітканий з алюзійних образів, які розкривають страждання Ісуса за всіх людей: він був зраджений своїм учнем, «на трости губою оцѣта с жолчею вкуси, да загладить рукописание челоуцьскихъ съгрѣшений», «копиемъ въ ребра прободен бысть», «кровь с водою из ребр источи», «связан бысть и тѣрниемъ вѣнчан бысть», «солнце помрачи и землю потрясе», «в гробѣ яко мѣртвъ положен бысть». А вже легенда про сходження Ісуса в пекло опирається у проповіді на апокрифи: «Погубил естъ князя тѣмы и вся его възхытил скровища, разби смертьный град адово чрѣво, извоева плѣнники, иже съ Адамомъ съде, сущя грѣшныхъ душа» [4, 320].

Закінчується проповідь прославленням Йосипа Ариматейського за те, що той зважився випросити у Пілата тіло Ісуса, огорнути його плашаницею і покласти у гробницю: «Достойно послужив, яко и херувими, божию телеси; ты же радуєся на своєю руку Христа

Бога носил» [4, 320]. Туровський підносить Йосипа вище за старозавітних Авраама, Ісаака, Якова і Давида, бо він «свершитель Божия таинства и пророческихъ гаданий разрѣшитель». Панегірик Йосипу – ініціатива самого Туровського, оскільки у євангеліях та у богословській літературі про Йосипа доволі скромні відомості. Його згадують автори усіх чотирьох канонічних євангелій як чоловіка з Ариматеї, котрий зняв тіло Ісуса з Христа і помістив у тимчасову гробницю, приваливши вхід до неї каменем. Повідомляється, що він був членом синадріону і таємним учнем Ісуса. У Євангелії Марка (15:43) і Луки (23:50) він називається людиною доброю і правдивою, яка очікувала царства Божого. Туровський же відзначає й інші його риси, очевидно, виходячи із вчинку Йосипа: Ісуса «храняше тѣло, гне убоявѣся гнѣва жидовьска, ни прещения жрецьска, ни напрасно убивающихъ воин не устрашился, ни пожали си по мнозиѣмъ богатствѣмъ, не родив ни о своемъ животѣ, чая тридневнаго възкресения. Но паче всѣхъ святыхъ подвизался еси, богоблаженній Иосифе...» [4, 320].

В цілому проповіді Туровського свідчать про їхню тісну пов'язаність з євангельськими текстами, однак ця пов'язаність здебільшого проявлялася у текстах через алюзії на ті чи інші події та символічні образи, які розкривали трагічне завершення життя Ісуса та його воскресіння для життя вічного.

Список використаних джерел

1. Апокрифи і легенди з українських рукописів / зібрав, упоряд. і пояснив др. Іван Франко. — Т. II: Апокрифи новозавітні. А. Апокрифічні євангелія. Львів, 1899. — 443 с.
2. В недѣлю цвѣтнующу о сказании євангельстѣмъ святого Кирила // Памятники литературы Древней Руси: XII век. — М.: Худ. лит-ра, 1980. — С. 278—284.
3. Кирила мниха о челоуцьстѣи души и о телеси, и о преступлении Божия заповѣди, и о воскресении телесе челоука, и о будущемъ судѣ, и о муцѣ // Памятники литературы Древней Руси: XII век — М.: Худ. лит-ра, 1980. — С. 286—308.
4. Святого Кирила мниха Слово о снѣтати тѣла Христова с креста и о мирноносцахъ, от сказания євангельскааго, и похвала Иосифу в недѣлю третью по Пасцѣ // Памятники литературы Древней Руси: XII век. — М.: Худ. лит-ра, 1980. — С. 310—323.
5. Сулима В. Кирило Туровський / В. Сулима // Історія української літератури : у 12 т. — К. : Наук. думка, 2013. — Т. 1 : Давня література (X — перша половина XVI ст.). — С. 411—428.
6. Творения святого отца нашего Кирилла, епископа Туровскаго съ предварительнымъ очеркомъ истории Турова и туровской іерархії до XIII вѣка. — Киевъ : Въ Типографіи Кієво-Печерской Лавры, 1880. — 376 с.

OKSANA SAVENKO
Zhytomyr

EASTER ALLUSIONS IN THE SERMONS OF KYRYLO TUROVSKYI

The article deals with the Easter sermons of preacher XIIIth century Kyrylo Turovskyi. It was found that in his homilite he relied on the tradition of the New Testament in the image of the Resurrection; he used the apocryphal legends.

Key words: Easter, sermon, the gospel, allusion, paraphrase.

ОКСАНА САВЕНКО
г. Житомир

ВОСКРЕСЕНСКИЕ АЛЛЮЗИИ В ПРОПОВЕДЯХ КИРИЛЛА ТУРОВСКОГО

В статье рассмотрены воскресенские проповеди древнеукраинского проповедника Кирилла Туровского. Установлено, что в своих гомилиях он полагался на новозаветную традицию в изображении Воскресения Христового, а также использовал апокрифические легенды.

Ключевые слова: Воскресение, проповедь, Евангелие, аллюзия, перифраз.

Стаття надійшла до редколегії 09.03.2016

УДК 82.09:82-32

ОЛЬГА СИТНИК
м. Хмельницький
olyasyt@ukr.net

МАЛА ПРОЗА В. ФОЛКНЕРА ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДИСКУРСУ

Стаття присвячена дослідженню феномену малої прози В. Фолкнера як об'єкта наукового дискурсу. Простежено і проаналізовано провідні тенденції сприйняття новелістичної спадщини письменника від прижиттєвої критики до сьогодення. Констатується, що, попри широкий інтерес до постаті В. Фолкнера та його художньо-естетичного доробку, відчутний дефіцит робіт узагальнювального плану щодо новелістичної поетики автора.

Ключові слова: мала проза, новела, дослідження, творчість.

Художня спадщина Вільяма Фолкнера постійно перебуває у фокусі уваги літературознавців. Щорічно проводяться наукові конференції, присвячені творчості письменника; у мережі Інтернет функціонують спеціальні сайти під орудою авторитетних наукових центрів, таких як Центр із вивчення Південної культури в університеті Міссисіпі, Центр фолкнерівських досліджень Південно-східного університету штату Міссурі та ін. В американістиці на сьогоднішній день склалася окрема наукова галузь – фолкнерознавство, що налічує сотні монографій, наукових збірок і матеріалів конференцій, тисячі статей. Сучасна «фолкнеріана» є настільки обсяжною, що її повномасштабний огляд навряд

чи можливий у межах дисертації, тому варто зупинитися лише на тих дослідженнях, що мають найбільш істотне значення для осягнення сутності Фолкнерового внеску у світову літературу.

В оглядах «фолкнеріани» неодноразово висловлювалася думка, що не втратила актуальності й зараз, про розмаїття підходів до творчості автора «Шуму і люті». Проблематика фолкнерівських конференцій і семінарів, монографії й статті провідних американських і європейських фахівців, як відзначає М. Вінчелл у критичному огляді під симптоматичним заголовком «Фолкнерівські війни», засвідчують невичерпність дослідницьких сюжетів і демонструють реальні можливості